

SOIDEN METSITYS MAISEMAKUVAN JA VIRKISTYSKÄYTÖN KANNALTA

Peatland afforestation in regard to landscape and recreational use

Otsikkoaiheen käsittelyyn ei liene mitään kriittisiä tieteellisiä mahdollisuuksia. Liiallisen subjektiivisuuden välttämiseksi yritän ensin kuvata mitä otsikkoaiheessa ilmenevillä termeillä tarkoitetaan.

SOIDEN METSITYS

Soiden metsätaloudellinen hyväksikäyttö tapahtuu Suomessa kannattavuusjärjestyksessä siten, että parhaiten kannattavat pyritään saamaan ensin käyttöön ja viimeiseksi työskennellään vähemmän kannattavien parissa. Tuskin minkään metsätaloudellisen investoinnin kannattavuutta on selvitetty niin perusteellisesti kuin soiden metsityksen. Sen biologiset ja ekologiset perusteet sekä vaikutukset tunnetaan mitä monipuolisimmin myös kokemuseräisesti pitkäaikaisten kenttäkokeiden antamien tulosten valossa. Luontainen ojituskelpoisuus ja lannoitustarve voidaan määrätä kuviokohtaisesti suotyypien avulla. Soiden metsitys edellyttää maan vesitalouden parantamista ojituksella ja joissakin tapauksissa jopa maanmuokkauksellakin ja ravinnetalouden pa-

rantamista lannoituksella. Toiminta on tähän saakka kohdistunut jokseenkin yksinomaan jo luonnostaan metsäisille soille. Se on nyt siirtymässä yhä enenevässä määrin myös aukeille soille. Vaikkakin toimintaa on suoritettu sangen laajassa mitassa niin, että tähän mennessä on ojitettu noin 4 milj. hehtaaria soita ja soistuneita kankaita, arvioidaan ojitustehtävää vielä olevan jäljellä saman verran eli noin 4 milj. hehtaaria ja tästä huolimatta jäävän luonnontilaan noin 3 milj. hehtaaria, joista 2 milj. hehtaaria nykyisellä aktiivisella metsätalouden harjoittamisen alueella. Metsäojituksen kaiveetaan maatalousojituksen kanssa periaatteessa hyvin samankaltainen ojaverkosto, mutta käytetään yleensä harvempaa ojaväliä ja huomattavasti pienempiä ojia valta- ja kokooajojien osalta. Ojien perkausta suoritetaan vain harvoin ja silloinkin yleensä vain ojanpohjausta, luisien ja ojanpenkkojen jäädessä vapaasti metsitymään ja muun kehittyvän kasvillisuuden valtaan. Soiden metsätaloudelliseen hyväksikäyttöön kuuluva lannoitus suoritetaan pintalannoituksena joko käsinlevityksenä, traktorile-

end of 1960's only 10 companies remained.

The method of production was changed at the beginning of 1960's. The new method is called the milled-peat method. In the future this method will be the most important one. This is also the method employed in the production of peat for horticultural use.

After the production of peat there is a 10–20 cm thick layer of peat on the bottom. The investigations by Prof. Peitsa Mikola and Mr. Ipo Mikola have proved that this soil is a suitable growing substratum for forests. Especially pine with alder grows very well on it.

In 1968 The State Fuel Centre (Vapo) was requested by the parliament to increase the production of peat fuel. The increasing program was under discussion in the parliament again in 1971 and as a result of these discussions the production of peat fuel will be extended to 10 million m³ annually by the end of this

decade.

For this purpose 15.000–20.000 ha of peatlands are required. Presently Vapo has 6.000 ha of peatland under production or in preparation for production, thus an additional 10.000 ha of good peatland are needed. The peatlands mentioned above are in Central Finland. Many of our peat production areas have been previously cultivated or drained for afforestation. To the production of peat fuel in the quantity mentioned above only 0,2 % of our peatlands is needed. When we think of the conservation of our peatlands, we all think that the wide open peatlands should be preserved. There are millions of ha open peatlands characteristic to our country that are of no use or value in peat production or in forestry. These areas we shall preserve for future generations.

vityksenä tai lentokoneesta. Tällöin käytetään lannoitteita vain noin 50 g neliometriä kohti, joka on niin vähäinen määrä, että tasaisen levityksen suorituksen kontrollointi tuottaa sulanmaan aikana vaikeuksia. Lannoitusta ei uusita joka vuosi. Uusintalannoitusten väliaika vaihtelee 5–30 vuoteen.

MAISEMAKUVA

Maisemakuvalla kai tarkoitetaan jostakin korkeammalta paikalta tai aukealta saatavaa yleisnäkymää. Suomalainen maisemakuva esitetään kaikissa turistimainoksissa ja muissa asiaa koskettelevissa kirjoissa yleisesti metsä- ja järvi-maisemana tai peltomaisemana, jossa on rakennettu alue taustassa tai metsät ja järvet maisemana. Viime aikoina on ryhdytty myös korostamaan suon kuulumista olennaisena osana suomalaiseen maisemaan. Tällöin ilmeisesti tarkoitetaan metsättömän aukean suon antamaa vaihtelua muuten metsäiseen maisemakuvaan.

VIIRISTYSKÄYTTÖ

Virkistäytyjien näkee ja voi lukea erilaisista julkaisuista viihtyvän yleensä järvien tai merien rannoilla, metsissä tai korkeilla vaaroilla, tuntureissa ja ehkä kaikkein yleisimmin hyvin hoidetuissa puistoissa, sekä ravintoloissa ja huvipuistoissa. Suositut virkistyskäyttöalueet ovat yleisesti voimakkaan rasituksen alaisia, joten niiden olisi pystyttävä kestämään ihmisten kulurasitusta ja muuta käyttöä.

On selvästi havaittavissa useita eri virkistyskäyttäjryhmiä mm. uintivirkistäytyjät ja veneilyvirkistäytyjät sekä katselunautintovirkistäytyjät ja ruumiillisen kunnon parantamisesta nautiskelevat virkistäytyjät. Näistä löytyy luonnollisesti erilaisia yhdistelmiä. Omana ryhmänä on pidettävä sellaisia virkistäytyjiä, jotka pyrkivät pakenemaan kokonaan muilta ihmisiltä ulottumattomiin oloihin. Heitä voitane nimittää erakkovirkistäytyjiksi, jotka ovat virkistäytyjistä kaikkein itsekkäin ja omahyväisin ryhmä. On laskettu, että vaikka koko Suomi varattaisiin tällaiseen virkistyskäyttöön pystyisi Suomessa samanaikaisesti olemaan enintään 200 000 tällaista virkistäytyjää. Loput kansastamme pitäisi lähettää ulkomaille, että erakkovirkistäytyjät saisivat nauttia täydellisyydestään heidän palveluksessa olevan luonnon keskellä.

Virkistyskäyttöön on myös laskettava ihmisen halu kerätä erilaisia luonnontuotteita, jotka eivät ole elämisen kannalta aivan välttämättömiä ainakaan elintasoihmisille. Tällaisesta esimerkinä mainittakoon marjojen ja sienien

poiminta sekä virkistys- ja urheilukalastus ja metsästys. Marjojen ja sienien tuotanto sekä poiminta ja kauppa merkitsevät oikein hoidettuna myös merkittävää tulonlisäystä ja jopa elinkeinoakin sekä luonnontilaisilla että ojjetuilla soilla.

Kaikki maamme elintasoa koskevat valtakunnalliset päätökset tähtäävät nykyistä korkeampaan elintasoon nimenomaan kansalaisten tulonmuodostuksen ja sosiaalisen turvan kautta. Tämä merkitsee aktiivista pyrkimystä luonnonvarojemme entistä tarkempaan hyväksikäyttöön niin kuin on mm. metsätalouden osalta tuotu mitä selvemmin esille valtion tulo- ja menoarvioiden perusteluissa sekä hallitusohjelmissa. Samanaikaisesti ovat yhä laajenevat kansalaispiirit alkaneet kiinnittää huomiota siihen, että maamme luontoa säilytetään riittävästi täysin luonnontilaisina näytealoina mm. tutkimuksen tarpeita silmällä pitäen.

Metsätalous on pyrkinyt erikoisesti hakkuutoiminnan rationalisoimisella ja metsänparannustöillä maksimoimaan tulonmuodostusta nimenomaan eduskunnan ja valtioneuvoston toivomuksista. Tällä toiminnalla on samalla aiheutettu suuriakin muutoksia sellaisissa maisemakuvissa, jotka ovat näihin saakka pysyneet metsätaloudellisen hakkuutoiminnan ulkopuolella. Juuri tämä on lisäksi tarjonnut mahdollisuuden mm. taitavien valokuvien avulla näyttöön perustuen aiheuttaa huolestusta ja hämäynnystä, on sitä häikäilemättä käytetty hyväksi mm. henkilökohtaisen maineen saamiseen ja siinä ohessa yleisen luonnonsuojeluaatteen näennäiseen edistämiseen. Metsätalous on näin joutunut mitä häikäilemättömimmän vääristelyn kohteeksi, jossa on haettu yksittäistapauksista konkreettista näyttöä yleistäen se asiantuntemattoman yleisön silmissä tehokkaila tiedotusvälineillä jopa koko Eurooppaan vahingoittavaksi leimattuna. Kun tämä vääristely on nyt nyhtänyt itsestään kaiken irti, mitä se yleensä voi saada, on sitä turha enem- pää kerrata.

VALTAKUNNALLINEN MAANKÄYTTÖPOLIITIIKKA

Suomessa on vieläkin valtavia kansantaloudellisesti erittäin arvokkaita maareservejä ja metsätalouden tehtävänä on niiden hyväksikäyttö yhdessä muun taloustoiminnan kanssa. Yksi näiden maareservien hyväksikäyttömuodoista on luonnonsuojelu. Sitä varten on maasamme jo ajat sitten perustettuja eritasoisia luonnonsuojelualueita valtion, kuntien, seura-

kuntien, yhtiöiden ja yksityisten omistamilla mailla. Maassamme ei ole kunnollista tilastoa niiden tämän hetkisestä alasta, mutta se on joka tapauksessa yli 500 000 hehtaaria ja täten suurempi kuin millään muulla maalla maapalolla pinta-alan ja väestön määrään nähden alueiden käyttörajoitukset huomioon ottaen. Suojeltuja soita on näillä alueilla luonto-olosuhteista johtuen itse kunkin alueen soiden luonnollista runsautta vastaava määrä.

Maankäyttöpoliittisesti ei ole mielestäni pidettävä mielekkäänä nykyistä suurempien alueiden varaamista täysin luonnontilaisina näytteeksi luonnontilaisesta luonnosta. Ennen muuta on asia näin sen takia, että ei ole kysymys muuttumattomasta, esimerkiksi kallioperästä tai soraharjasta tai jostakin pysyvästä ainutkertaisuudesta, vaan on kysymys kasvillisuudesta, joka kaiken aikaa muuttuu varsinkin puuston osalta hyvin voimakkaasti ja johtaa Suomen ilmastollisissa oloissa jo monissa tutkimuksissa selvitettyyn sangen yksitoikkoiseen lopputilanteeseen. Ne suot, jotka vielä olisi rauhoitettava, ovat jo tiedossa ja pienialaisia rauhoituksia voidaan tehdä sitä mukaa kun todellista tarvetta ilmenee. Maa-ala on silloin lunastettava käypään hintaan valtion hallintaan tulo- ja menoarviossa jo olevilla määrärahoilla.

SOIDEN METSITYKSEN VAIKUTUKSET

Metsitys muuttaa luonnontilaisen suon joko osittain metsäisestä tai täysin aukeasta kasvuliseksi metsämaaksi. Kun maa-ala näin joutuu metsätalouden harjoittamisen piiriin aktiivisesti tuotannossa olevana kasvualustana, suoritetaan alueella hakkuita ja metsänviljelytoimenpiteitä puuston kehityksen vaatimalla tavalla vastaavasti kuin kangasmaillakin. Luontonsa puolesta suo muuttuu täten puustollisesti ja osittain aluskasvillisuutensakin osalta kangasmaiden metsiä vastaavaksi, mutta poikkeaa niistä ojas-tojen ja ojissa virtaavan veden sekä töiden toteuttamisen yhteydessä syntyneen tai tehdyn paremman tieverkoston ansiosta.

Sillä, että ojitus, mahdollinen maanmuokkaus ja lannoitus sekä keinollinen metsitys tai luontainen metsittyminen ovat muuttaneet tilanetta luonnontilaiseen verrattuna ei voi olla

sinänsä haitallista merkitystä siitä syystä, että suojelualueilla on hoidettu luonnontilaisen luonnon säilyttämistarve. Tarkastelu on kohdistettava siihen, onko tämä muutos ollut yleisen ekoyhteisön kannalta positiivinen vai negatiivinen ja miten se mahdollisesti vaikuttaa maisemakuvaan ja virkistyskäyttöön.

Jo edellä todettiin, että suoluonnon ihailijoita on toistaiseksi ollut ilmeisesti sangen vähän, koska sitä ei ole esimerkiksi mitenkään kaunokirjallisuudessa tai muutoin kuvituksissa yleisesti hyväksytty jonakin kauneusarvona. Kun hyvin kasvava hoidettu talousmetsä on kiistattomasti laajojen piirien tunnustama kauneusarvo, on tältä pohjalta todettavissa, että soiden metsittäminen niillä alueilla, jotka ovat metsätalouden käytettävissä johtaa maisemakuvan kaunistumiseen edellyttäen, että soita vallatun uuden kasvullisen maa-alan metsiä käsitellään hakkuilla niin kuin muitakin talousmetsiä.

Virkistyskäytössä paranee suon metsityksessä tilanne oleellisesti sekä kulkusuhteiden että marja- ja sienisadon osalta ja samoin myös riistan lajirunsauden ja yksilörunsauden osalta. Kun suo metsittyy, paranee sen ilmaa puhdistava vaikutus, sillä 2 m³:n kasvun lisäyksen on todettu tuottavan hehtaarilla saman verran happea kuin kolme ihmistä käyttää ja metsän alla on ilmakuutiometrissä 500 pölyhiukkasta ja aukealla 5000 kpl. Kun ojitus lisää alivalumaa vesistöissä, on sillä täten erittäin tärkeä positiivinen merkitys voimataloudelle, vesistöjen kalakannalle ja vesistöjen virkistyskäytölle sekä vesistöjen likaantumisrasituksen lieventäjänä.

On hyvin tärkeää, että metsäojitetuille ja metsitetyille soille saatua voimakkaasti kasvavaa puustoa hoidetaan hakkuilla puuston kehityksen vaatimalla tavalla, eikä päästetä sitä rappeutumaan kasvuvoimaansa tuhoutuena, kuten saattaa jo parissakymmenessä vuodessa tapahtua, mikäli taimiston perkauksia, harvennushakkuita ja uudistushakkuita ei aikanaan suoriteta. Aktiivisesti toimien voidaan ojitettujen soiden metsät samoin kuin muukin metsäluonto Suomessa pitää metsätalouden käytössä olevilla alueilla sekä taloustoimintaa palvelevana että maisemaa kaunistavana ja virkistyskäyttöä mitä moninaisemmalla tavalla kestävä ja palvelevana.